

Trong vài năm gần đây, VN đã bước đầu làm quen và sử dụng thuật ngữ "kiểm toán". Tuy nhiên, thuật ngữ này cũng hãy còn rất mới lạ trong giới doanh nghiệp. Ngay một khung pháp lý cho hoạt động kiểm toán và các vấn đề có liên quan đến kiểm toán cũng chưa được chế định hoàn chỉnh. Vì thế, thị trường kiểm toán tại VN tuy đang có nhiều triển vọng, nhưng cũng còn không ít khó khăn trên bước đường phát triển.

Điều đầu tiên rất đáng ghi nhận là ngành kiểm toán đã hình thành đúng thời cơ. Cuộc đổi mới nền kinh tế đã cho phép ngày càng nhiều doanh nghiệp thuộc mọi thành phần kinh tế trong và ngoài nước ra đời, cùng hoạt động theo những quy luật, những "luật chơi" của cơ chế thị trường. Một khi những luật chơi nghiệt ngã này không biết vị nể ai - cho dù đó là doanh nghiệp của nhà nước - thì sự quan tâm đến tính hình tài chính của mình và của các đối tượng có liên quan ngày càng tăng. Từ đó, nhu cầu kiểm toán đã ngày càng rộng mở cho các công ty kiểm toán độc lập thì thoả tài năng, chinh phục khách hàng bằng đẳng cấp nghiệp vụ, bằng việc xây dựng niềm tin trên hiệu quả và chất lượng các dịch vụ tài chính cung cấp cho khách hàng.

Đến lượt ngành kiểm toán, các quy luật thị trường cũng không chừa ra, nó đã tạo một cuộc cạnh tranh giữa các công ty kiểm toán độc lập ngày càng gay gắt, thúc đẩy ngành này trưởng thành nhanh chóng. Khởi đầu từ 1 công ty kiểm toán độc lập, đến nay trên thị trường kiểm toán VN đã có 8 công ty kiểm toán độc lập trong nước, 2 công ty kiểm toán độc lập liên doanh với nước ngoài và 4 công ty kiểm toán độc lập hàng đầu thế giới cũng đã sớm có mặt tại VN.

Tất cả các công ty này đã nhanh chóng mở ra nhiều dịch vụ tài chính - không chỉ nghiệp vụ kiểm toán - giúp cho các khách hàng có được sự chọn lựa ngày càng rộng rãi hơn, như giám định kế toán tài chính, đánh giá tài sản và vốn góp, lập đề án cổ phần hóa doanh nghiệp, tư vấn tài chính, kế toán, thuế vụ, đào tạo, bồi dưỡng kiến thức quản trị - tài chính - kế toán...

Một điểm quan trọng khác cũng rất cần khẳng định, đó là vai trò của chính phủ, của Bộ tài chính đối với hoạt động kiểm toán. Sở dĩ hoạt động này nói riêng và các hoạt động cung cấp dịch vụ tài chính nói chung ở VN sớm trở thành một ngành nghề có ý nghĩa đặc biệt trong nền kinh tế chính là nhờ có sự tác động mạnh mẽ của cơ quan chính quyền các cấp.

Sự tác động đó không phải chỉ dừng lại ở việc đưa ra quy chế hoạt động kiểm toán, ban hành các văn bản pháp quy tạo nhu cầu kiểm toán đối với một số loại doanh nghiệp, một số trường hợp

THỊ TRƯỜNG KIỂM TOÁN TRONG NỀN KINH TẾ VIỆT NAM ĐANG CHUYỂN ĐỔI

DƯƠNG THU HÀ

phải có kiểm toán các báo cáo tài chính. Quan trọng hơn, sự tác động đó còn thể hiện ở chỗ ngày càng có nhiều cơ quan nhà nước sử dụng kiểm toán như là một công cụ hữu hiệu trong việc quản lý nhà nước.

Một điểm cần nhấn mạnh nữa là sự hiện diện của công ty kiểm toán độc lập nước ngoài tại VN. Đây là một nhân tố quan trọng góp phần thúc đẩy ngành kiểm toán VN phát triển mạnh mẽ trong vài năm gần đây và sẽ còn phát triển vững chắc trong tương lai. Sự hiện diện này không những giúp cho các công ty kiểm toán độc lập trong nước có điều kiện tiếp cận để học hỏi kinh nghiệm, cạnh tranh vươn lên mà còn diễn ra những cuộc "chuyển giao công nghệ kiểm toán" cho đội ngũ kiểm toán viên VN ngày càng vững tay nghề hơn.

Nhờ đó, các công ty kiểm toán độc lập VN đã ngày càng đa dạng hóa các sản phẩm dịch vụ tài chính cung cấp cho nhiều dạng đối tượng khách hàng, từ các doanh nghiệp trong nước đến các doanh nghiệp có vốn nước ngoài, từ các cơ quan nhà nước đến các tổ chức quốc tế và dự án nhận vốn tài trợ của SIDA, WB, EC, UNDP, SOS, IPPF...

Tuy nhiên, ngành kiểm toán tại VN vẫn còn phải đối đầu với nhiều khó khăn. Trong số đó có nhiều vấn đề mà những người hoạt động trong ngành này chưa thể tự vượt qua được. Khó khăn lớn nhất vẫn là khung pháp lý cho hoạt động kiểm toán.

1. Mặc dù hiện nay VN đã có quy chế về kiểm toán độc lập, nhưng vẫn chưa xây dựng xong các chuẩn mực kế toán - kiểm toán quốc gia tiến gần đến hệ thống chuẩn mực quốc tế. Vì thế, nhiều công ty kiểm toán độc lập phải vận dụng các chuẩn mực kế toán kiểm toán quốc tế, dù rằng biết rõ có nhiều điểm không phù hợp với khung cảnh nền kinh tế VN đang trong giai đoạn chuyển đổi. Từ đó đã dẫn đến những hệ quả khác. Chẳng hạn như:

. Việc đánh giá chất lượng của một báo cáo kiểm toán vẫn hãy còn thiếu căn cứ chung để làm thước đo.

. Hoạt động kiểm toán chưa được chuẩn hóa.

. Khi có tranh chấp nổ ra, chúng ta cũng chưa có những cơ sở giải quyết các vấn đề thuộc về trách nhiệm pháp lý của kiểm toán viên.

. Cũng chính vì thiếu một hệ thống

chuẩn mực này cho nên quan điểm của các kiểm toán viên so với quan điểm của cơ quan thuế vụ vẫn còn một khoảng cách. Điều này khiến cho nhiều doanh nghiệp có vốn nước ngoài ngạc nhiên vì sao các báo cáo kết quả kiểm toán ít được cơ quan thuế thừa nhận, dẫn đến sự nghi ngờ chất lượng kiểm toán.

2. Một khía cạnh khác cũng cần được lưu ý. Đó là vấn đề tư cách pháp lý của các công ty kiểm toán độc lập, hiện đang có 2 điểm cần điều chỉnh:

. Khá nhiều công ty kiểm toán độc lập VN thuộc loại hình doanh nghiệp, có cơ quan chủ quản là Bộ tài chính đã khiến cho rất nhiều người băn khoăn, nghi ngờ về tính độc lập của những công ty này. Ở các nước khác, cho dù một ngân hàng cũng không được tham gia vốn vào các công ty kiểm toán độc lập. Thành viên sở hữu những công ty này chỉ có thể là các kiểm toán viên. Chúng ta cần điều chỉnh theo đó để giúp cho các công ty này thật sự độc lập, khách quan cả thực chất lẫn danh nghĩa, hình thức.

. Đến nay, theo các đạo luật về loại hình doanh nghiệp VN thì hầu hết các công ty kiểm toán độc lập ở VN đều thuộc loại chịu trách nhiệm hữu hạn. Kể cả các công ty kiểm toán độc lập ở nước ngoài đang thuộc loại công ty hợp danh, chịu trách nhiệm vô hạn (Partnership) nhưng khi vào VN, theo Luật đầu tư nước ngoài, lại được thành lập doanh nghiệp theo loại hình công ty trách nhiệm hữu hạn. Điều này nếu cứ tiếp tục sẽ khiến cho những người sử dụng báo cáo kết quả kiểm toán sẽ nghi ngờ về khả năng bồi thường của công ty khi có sự cố xảy ra... Vì thế, để phù hợp với thông lệ kiểm toán quốc tế, chúng tôi thiết nghĩ các công ty kiểm toán độc lập đang hoạt động tại VN cũng nên sớm được chuyển thể sang loại hình công ty hợp danh, trách nhiệm vô hạn (Partnership).

Tóm lại, trong một nền kinh tế đang chuyển đổi, tuy còn nhiều vấn đề là những cản ngại cho quá trình phát triển thị trường kiểm toán nhưng đồng thời nó cũng mở ra nhiều cơ hội kinh doanh cho các doanh nghiệp nói chung và các công ty kiểm toán độc lập nói riêng. Đó là mảnh đất mầu mỡ đang chờ đợi các công ty kiểm toán độc lập tuyển chọn giống tốt để gặt hái thành công.